

van 2004 leverden nu niets op, maar in een nog niet eerder bezocht dennenbosje leek het wel prijs te zijn. Alleen het substraat was nu anders: geen mos, maar dennenappels. Een deel van de afgevallen dennenappels in het betreffende bosje was, mogelijk door vogels, omgedraaid, en op de aldus zichtbaar geworden onderkant zat in veel gevallen een dun, wit, korstvormig gaatjeszwammetje (Plaat 5). Ik ben toen zelf ook maar dennenappels om gaan draaien; op zo'n 30% van alle appels bleek ook een korstzwam te zitten. Het ging daarbij steeds om dennenappels die vrij goed bodemcontact maakten, zonder half begraven te zijn. Zo op het oog leken de korstgaatjes sprekend op de *S. dennisii* van het jaar daarvoor, en ze hadden ook dezelfde zacht-wattige consistentie. Ik durfde er de spreekwoordelijke krat cognac om te verwedden dat het weer *S. dennisii* zou zijn. Het was dus maar goed dat ik alleen was, niemand om mee te wedden, want thuis bleken de sporen vrijwel rond te zijn in plaats van gebogen-langwerpig. Niet *S. dennisii*, maar *S. muscicola*! De microscopische kenmerken ervan staan geïllustreerd in bijgaande figuur. Heel merkwaardig was de variabiliteit van het aantal sterigmen op de basidiën: meestal zes, maar ook alle kleinere aantallen, één tot vijf, kwamen regelmatig voor. De sporenmaten waren niettemin vrij constant, ongeveer $2,5\text{--}3 \times 2,2\text{--}2,5 \mu\text{m}$.

Slecht nieuws, dus, eigenlijk. Weer twee soorten die sprekend op elkaar lijken zolang je alleen met het blote oog kijkt, maar waarbij voor een zekere determinatie toch een microscoop nodig is. Mogelijk geeft de groeiplaats nog een extra (doorslaggevend?) kenmerk, maar er zijn meer collecties nodig om daar een uitspraak over te doen. In ieder geval is *S. muscicola* niet beperkt tot de onderkant van dennenappels (zie ook het artikel van Mirjam Veerkamp en Roeland Enzlin in *Coolia* 37(3): 81-85 (1994)); hoe het zit met *S. dennisii* is me nog niet duidelijk.

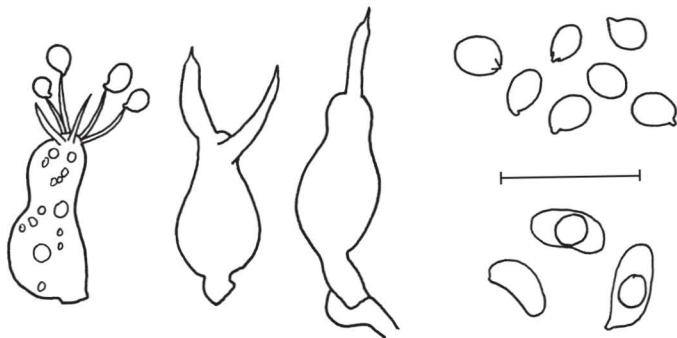
Nico Dam, Malden (Aphylllophorales-werkgroep 'Cristella')

Geastrum floriforme in de winter

Jansen, A.E. 2006. A collection of earthstars found in a grass verge in January 1999 in Eesveen, province of Overijssel, was determined seven years later as *Geastrum floriforme*. *Coolia* 49(2): 105–106.

Eind vorige eeuw, het was januari 1999, vond ik in de berm van de straat waar ik woonde, een paar kleine aardsterretjes. Zowel het tijdstip als de groeiplaats verbaasden me. Ik verwachtte geen aardsterren in januari en al helemaal niet in de berm tussen het hek van onze tuin en de klinkers van de weg. Het was een heel gewone wegberm. De plantsoenendienst schoffelde een paar keer per jaar tussen de *Hypericum*; er stond een grote els en in onze tuin een berk, een sering en ongetwijfeld ook her er der een opgeslagen vlier.

Hoewel ik in die jaren er eigenlijk niet aan toe kwam om iets aan paddenstoelen te doen, heb ik deze aardsterretjes verzameld en gedroogd. Het verzamelen was eenvoudig: ik hoefde ze alleen maar op te rapen want ze lagen vrijwel los op de grond. Wie weet, hoe lang ze er al lagen. Drogen in de winter is ook erg eenvoudig: op de radiator van de verwarming, in het dekseltje van een jampotje.

Figuur 1: *Sistotrema muscicola*. a) Basidiën (met 6, 2 en 1 sterigme(n)); b) sporen; c) sporen van de macroscopisch identieke *S. dennisii*. Maatbalkje is $10 \mu\text{m}$.

Met het drogen kwam de volgende verrassing: de slippen bogen zich geheel terug over het bolletje. Er lagen alleen nog maar 5 bolletjes in het dekseltje, net knikkertjes. Die 'knikkertjes' heb ik, met dekseltje en al, in een plastic zakje gedaan met als enige notitie "Aardster, Eesveen, januari 1999".

Na mijn recente verhuizing kwam ik bij het ordenen der paddenstoelenboeken ook het aardige boekje van Leo Jalink tegen: "De aardsterren van Nederland en België" (Coolia 38 Supplement, 1995). Dat werd dus even bladeren, op zoek naar de soort van mijn vondst van 7 jaar geleden. Hygroscopische slippen die het bolletje geheel bedekken bleken maar bij drie soorten voor te komen. Het Weerhuisje kon het niet zijn, die is veel groter. En voor het onderscheid tussen de twee andere, de Tepelaardster en de Bloemaardster, had ik toch echt het materiaal en de microscoop nodig.

Bij verder uitpakken kwam het materiaal te voorschijn (gelukkig maar; een verhuizing is echt iets om van alles kwijt te raken). De microscoop kon pas uitgepakt worden na de gebruikelijke verhuisperikelen zoals lampen ophangen, muren verven, enzovoorts. De sporen bleken bolrond te zijn, zo'n 6 µm groot. Dus: de Bloemaardster, *Geastrum floriforme*.

Natuurlijk was ik erg benieuwd naar de hygroscopische slippen. Het boekje van Jalink toont een foto van slippen die na opnieuw bevochtigen weer geheel uitstonden. Zouden deze exemplaren dat nog vertonen, na zo lange tijd? Het vergt enige moed om zo'n 'knikkertje' in z'n geheel in een bakje water te leggen. Maar het resultaat was prachtig: na een kwartiertje opweken stonden alle slippen weer netjes uitgespreid! En dat dan voor 7 jaar oud materiaal. Zo uitgespreid zie je pas goed dat het een klein aardsterretje is: 25 mm doorsnede, het bolletje 10 mm groot. Of deze soort door zijn geringe afmeting vaak over het hoofd gezien wordt, vind ik discutabel. Hij is toch echt niet kleiner dan veel *Marasmius*-, *Mycena*- of *Omphalina*-soorten en zeker veel opvallender dan allerlei 'waasjes' op hout.

Een enkel woord nog over groeiplaats en lokatie. Jalink vermeldt dat deze soort groeit op "iets stikstofrijke plaatsen" of plekken waar een verrijking is opgetreden, en Nauta & Vellinga (Atlas van Nederlandse paddestoelen, 1995) verwoorden het als een "voorkeur voor relatief voedselrijke bodem". Dat zal voor deze berm zeker wel het geval zijn, temeer daar er enkele boerderijen met ammoniakuitstoot in de naaste omgeving liggen. Anders dan eerdere vondsten in Nederland, is deze niet afkomstig uit een bos of struweel. Met een ruime blik zou je deze berm nog wel een plantsoen kunnen noemen. De lokatie, in de kop van Overijssel, sluit heel aardig aan bij de stippen die al op het verspreidingskaartje staan (zie Nauta & Vellinga).

Voor het geval dat iemand nog eens wil gaan kijken in die berm: de vindplaats ligt in het dorp Eesveen (gemeente Steenwijkerland), aan de Binnenweg (Amersfoortcoördinaten (205,6; 537,4)). Het is dan de berm rechts van de oprit naar de woning nr. 21. Maar of de Bloemaardster daar nog eens wordt teruggevonden of niet, we hebben er in elk geval weer een stip op de kaart bij.

A.E. Jansen, Thorsø, Denemarken

De Lantaarnzwam in Griendtsveen

Vos-Leenaerts, J. & Vos-Leenaerts, P. 2006. Jack O'Lantern (*Omphalotus illudens*) was found under a beech hedge in Griendtsveen, the second find in The Netherlands since 1980. Coolia 49(2): 106–107.

Half augustus 2005 verbleven wij een aantal dagen in het huis van onze dochter in Helmond. U kent dat wel, de jongelui op vakantie en de ouders mogen op het huis passen. Het is trouwens een jaarlijks terugkerend iets wat we niet erg vinden. Je kunt er alle kanten uit om